

УДК 352.075

<https://doi.org/10.62664/cpa.2024.01.02>

Тарас БОРИНСЬКИЙ,

аспірант кафедри публічного управління та адміністрування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9017-5052>

(© БОРИНСЬКИЙ Т., 2024)

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УКРАЇНІ

У статті досліджено тему відповідності нормативно-правового регулювання та реальної діяльності органів місцевого самоврядування Європейській Хартії місцевого самоврядування з погляду концептуального розуміння місця органу місцевого самоврядування в системі місцевого самоврядування, наявності в нього повноважень на здійснення управлінських функцій, можливості зовнішнього нагляду за його діяльністю та прав громадян на участь у місцевому управлінні, що є фундаментальною основою, яка характеризує стан і спроможність місцевих органів влади.

Установлено, що передбачена українським законодавством компетенція органів місцевого самоврядування щодо здійснення управління у формі делегованих повноважень не відповідає принципу субсидіарності, який визначений Європейською Хартією місцевого самоврядування, а також виявлено відсутність реального і дієвого механізму адміністративного нагляду за органами місцевого самоврядування, що передбачений цим міжнародним Договором.

Крім цього, проаналізовано розбіжність у підходах Європейської Хартії місцевого самоврядування та актів українського законодавства до концептуального розуміння місця органів місцевого самоврядування в системі місцевого самоврядування та виокремлено проблему залучення внутрішньо переміщених осіб до життя в нових громадах та їхні права як жителів громади на участь у місцевому самоврядуванні.

Наголошено на важливості напрацювання конкретних пропозицій для повноцінного дотримання принципу субсидіарності в частині делегованих повноважень та запровадження в нормативно-правовий обіг механізму адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Водночас, акцентовано увагу на потребі єдиного підходу до побудови якісної та дієвої нормативної бази про місцеве самоврядування на основі європейських стандартів, що є важливим питанням порядку денного в контексті руху України до європейського співтовариства.

***Ключові слова:** Європейська Хартія місцевого самоврядування, теорії місцевого самоврядування, субсидіарність, делегування повноважень, адміністративний нагляд, префект, внутрішньо переміщені особи.*

Taras BORYNSKYI,

PhD student of the Department of Public Management and Administration,

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9017-5052>

(© BORYNSKYI T., 2024)

**THE EUROPEAN CHARTER OF LOCAL SELF-GOVERNMENT
AS THE BASIS OF THE ACTIVITIES OF TERRITORIAL
COMMUNITIES MANAGEMENT BODIES IN UKRAINE**

The article examines the topic of compliance of legal regulation and the actual activity of local self-government bodies with the European Charter of Local Self-Government from the point of view of the conceptual understanding of the place of the local self-government body in the system of local self-government, its authority to perform management functions, the possibility of external supervision of its activities and rights citizens to participate in local government, which is the fundamental basis that characterizes the condition and capacity of local authorities.

It has been established that the competence of local self-government bodies to carry out management in the form of delegated authority provided by Ukrainian legislation does not correspond to the principle of subsidiarity, which is defined by the European Charter of Local Self-Government, and the lack of a real and effective mechanism of administrative supervision of local self-government bodies, as provided for by this international agreement, has also been revealed.

In addition, the discrepancy in the approaches of the European Charter of Local Self-Government and acts of Ukrainian legislation to the conceptual understanding of the place of local self-government bodies in the local self-government system was analyzed, and the problem of involving internally displaced persons to life in new communities and their right as community residents to participate in local self-government was highlighted.

The importance of developing specific proposals for full compliance with the principle of subsidiarity in part of delegated authorities and the implementation of the mechanism of administrative supervision over the activities of local self-government bodies into regulatory and legal circulation was emphasized.

At the same time, emphasis is placed on the need for a unified approach to building a high-quality and effective regulatory framework on local self-

government based on European standards, which is an important issue on the agenda in the context of Ukraine's movement towards the European community.

Key words: *European Charter of local self-government, theories of local self-government, subsidiarity, delegation of authorities, administrative supervision, prefect, internally displaced persons.*

Постановка проблеми. 15 жовтня 1985 року в місті Страсбург (Французька Республіка) було підписано Європейську Хартію місцевого самоврядування (далі – Європейська Хартія). Цей Документ на довгі роки визначив основні принципи та основи діяльності самоврядних органів влади в державах-членах Ради Європи. Одразу після ухвалення 1996 року Конституції України, якою вперше від проголошення української незалежності на законодавчому рівні було визнано і гарантовано право на місцеве самоврядування, держава Україна також розпочала процес підписання і ратифікації Європейської Хартії. Уже з 01 січня 1998 року зазначений міжнародний нормативно-правовий акт набрав чинності для нашої держави. У цьому ж часовому відтинку Верховною Радою України було ухвалено і Закон «Про місцеве самоврядування в Україні», що встановив систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Із прийняттям Конституції України (1996), Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997) та приєднанням до Європейської Хартії місцевого самоврядування (1998) розпочався якісно новий етап у функціонуванні системи місцевого самоврядування в Україні. Цей етап вирізнявся кардинально іншим, порівняно з минулим радянським періодом, підходом до розуміння місцевого самоврядування як явища, якому стали властиві такі ознаки-принципи, як демократичність,

ефективне управління, законність, гласність, виборність, самостійність, субсидіарність, децентралізація влади та ін.

Крім цього, відбулися зміни й у визначенні місця і ролі органів місцевого самоврядування в системі місцевого самоврядування, їх впливу та важливості для здійснення місцевого управління. Отримавши з розпочатою впродовж 2014-2015 рр. з ухваленням Закону *«Про добровільне об'єднання територіальних громад»* реформою децентралізації влади реальні, а не формальні функції і повноваження, автономію та ресурси, органи місцевого самоврядування стали єдиним та дієвим інструментом для здійснення жителями територіальних громад свого права на місцеве самоврядування. Водночас, збільшення функцій і повноважень, незалежність та самодостатність органів місцевого самоврядування викликали підвищену увагу до питання забезпечення їх діяльності відповідно з міжнародними зобов'язаннями України.

У контексті інтеграції України до європейського співтовариства тема відповідності нормативно-правового регулювання та реальної діяльності органів місцевого самоврядування Європейській Хартії місцевого самоврядування набуває особливо важливого значення. Ураховуючи, що названим документом установлюються європейські стандарти місцевого самоврядування, питання є особливо актуальним перед початком безпосередніх переговорів щодо членства України в Європейському Союзі.

Концептуальне розуміння місця органу місцевого самоврядування в системі місцевого самоврядування, наявність у нього повноважень на здійснення управлінських функцій, можливість зовнішнього нагляду за його діяльністю та право громадян на участь у місцевому управлінні є фундаментальною основою, що характеризує стан і спроможність відповідного органу.

Саме тому проблематика дослідження й аналізу питань діяльності органів місцевого самоврядування з погляду цих чотирьох аспектів у

контексті положень Європейської Хартії місцевого самоврядування залишається актуальною та потребує додаткового вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування системи місцевого самоврядування вже чимало років є предметом досліджень багатьох вітчизняних фахівців і науковців, зокрема у сфері наукових інтересів О. Батанова, В. Кравченка, В. Куйбіди знаходяться концептуальні основи місцевого самоврядування, А. Заєць, С. Іщук, Л. Наливайко, Р. Плющ, О. Погорілко, К. Ровинська, О. Скакун, К. Фрицький, С. Шевчук вивчають поняття принципу субсидіарності та повноважень органів місцевого самоврядування, В. Величко, І. Дробуш, І. Лопушинський, Є. Мінакова, М. Пухтинський досліджують тему нагляду і контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Водночас інтерес до цієї тематики зумовлений тим, що означені напрямки наукових досліджень у контексті руху України до європейської спільноти потребують додаткового вивчення з погляду нормативних документів, що встановлюють європейські стандарти місцевого самоврядування, зокрема Європейської Хартії місцевого самоврядування.

Мета статті. Метою статті є дослідження відповідності нормативно-правового регулювання та реальної діяльності органів місцевого самоврядування Європейській Хартії місцевого самоврядування з погляду питань концептуального розуміння місця в системі місцевого самоврядування, повноважень, нагляду та участі громадян у місцевому управлінні з метою виявлення та виокремлення можливих розбіжностей в цих напрямках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як вже зазначалося вище, основоположними нормативно-правовими актами, що встановлюють основу місцевого самоврядування в Україні, є Конституція України та Європейська Хартія місцевого самоврядування. Тому концептуальне

розуміння місця органів місцевого самоврядування в загальній системі слід розкривати саме з визначення понять, що викладені в цих актах.

Так, відповідно до положень статті 140 Конституції України місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об’єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення та може здійснюватися громадою як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи [14]. Водночас, як вбачається зі статті 3 Європейської Хартії місцевого самоврядування місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення [9].

Тобто, іншими словами, якщо Конституція України чітко декларує громаду як базовий суб’єкт місцевого самоврядування, а органи місцевого самоврядування як результат причинно-наслідкового зв’язку від діяльності і волі громади, то Європейська Хартія місцевого самоврядування акцентує увагу на органах місцевого самоврядування як основному суб’єкті реалізації права на місцеве самоврядування.

Існування і протиставлення цих двох підходів до розуміння місця і ролі органів місцевого самоврядування, що простежується з аналізу визначень, які містяться в Конституції України та Європейській хартії, певним чином відносить до метафізичного питання причинності, що в загальному звучить так: «Що є основним?». Таке протиріччя має історичне коріння, пов’язане з існуванням теорій (концепцій) місцевого самоврядування, на яких ґрунтується визначення сутності місцевого самоврядування та його елементів, якими прийнято вважати теорію вільної громади, громадівську теорію, державницьку теорію, теорію

муніципального дуалізму і теорію соціального обслуговування (належного врядування).

Теорія вільної громади основну роль у системі місцевого самоуправління віддає територіальній громаді як головному і єдиному носію місцевої влади, відмінної і самостійної від влади державної. Теорія вільної громади базується на ідеї природного права, недержавної природи місцевого самоврядування. Вона виходить з того, що право територіальної громади самостійно вирішувати свої справи має такий самий природний і невідчужуваний характер, як і права та свободи людини. Згідно з цим територіальна громада визнається незалежною від держави органічною корпорацією, що склалася природним способом, відповідно, її право на місцеве самоврядування виводиться з природи територіальної громади. Отже, місцеве самоврядування згідно з цією теорією є автономною відносно до державної влади публічною владою – владою територіальної громади [15, с. 385].

Основні положення громадівської теорії збігаються з концептуальними положеннями теорії вільної громади, однак на перший план у ній висувається не природний характер прав територіальної громади, а недержавна, переважно господарська природа діяльності органів місцевого самоврядування [1, с. 16].

Державницька теорія ж, своєю чергою, визначає органи місцевого самоврядування основним носієм влади на місцях як продовження державної влади. Зазначена теорія розглядає місцеве самоврядування не як автономну форму публічної влади, природне право територіальної громади на самостійне вирішення питань місцевого значення, а як одну із форм організації місцевого управління, тобто як один із способів децентралізації державної влади на місцевому рівні. Відповідно, усі повноваження територіальної громади, її органів своїм джерелом мають державну владу [15, с. 388].

Розбіжність у підходах до розуміння місця органів місцевого самоврядування та безпосередньо громад у системі місцевого самоврядування, що виникає з цих концепцій, може бути викликана історично різними способами формування державних утворень у світовій практиці. Наприклад, більш сильні позиції громад як першооснови місцевого самоврядування спостерігаються в державах, де історично формування публічної влади розпочиналося з місцевого самоврядування. Держави, що місцеву владу створювали шляхом децентралізації державної (центральної влади), передумовою права на місцеве самоврядування схильні визнавати наявність відповідних органів.

Саме тому Хартія місцевого самоврядування як документ, що проєктований Радою Європи на базі країн, які історично мали сильну державну централізовану управлінську традицію, акцентує увагу на визначній ролі в системі місцевого самоврядування саме на органах місцевого самоврядування.

Більш виправданим з погляду сучасного нормативного регулювання є використання теорії муніципального дуалізму та теорії соціального обслуговування (належного врядування). Теорія муніципального дуалізму виходить з подвійного характеру муніципальної діяльності – самостійного вирішення місцевих справ і здійснення на місцевому рівні певних державних функцій і наділяє органи місцевого самоврядування як власними (наданими громадою), так і делегованими державою повноваженнями. При цьому в частині делегованих державою повноважень місцеве самоврядування вважається продовженням державної влади, оскільки такі повноваження стосуються загальнодержавних завдань і функцій, що передані територіальним громадам. Теорія соціального обслуговування, своєю чергою, акцентує увагу на здійсненні органами місцевого самоврядування завдань і функцій,

пов'язаних з організацією обслуговування населення, наданням соціальних послуг [15, с. 389].

Ці теорії є співзвучними з положеннями статті 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» у якій зазначено, що первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста та статті 2 цього ж Закону, яка визначає органи місцевого самоврядування своєрідним «інструментом», через який такі функції і повноваження здійснюються [21].

Таким чином, можна констатувати про певну розбіжність в «ідеологічних» поглядах Європейської Хартії місцевого самоврядування та актів українського законодавства на місце органів місцевого самоврядування в системі місцевого самоврядування.

Щодо повноважень органів місцевого самоврядування Європейська Хартія місцевого самоврядування встановлює, що публічні повноваження, як правило, здійснюються переважно тими органами публічної влади, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тими чи іншими повноваженнями інший орган, слід урахувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії. В основу такого положення покладено класичний принцип субсидіарності, відповідно до якого саме на нижчих рівнях управління слід вирішувати ті питання місцевого значення, які не має сенсу передавати догори [23].

Слід зазначити, що безпосередньо поняття принципу «субсидіарності» в українському законодавстві відсутнє, натомість його втілення відбувається шляхом поділу всіх повноважень органу місцевого самоврядування на власні та делеговані.

На думку О. Скакуна, відсутність законодавчого закріплення принципу субсидіарності значною мірою пояснюється складністю визначення його точного правового змісту, неможливістю його

формулювання в твердих виразах. Гнучкість цього принципу виявляється в тому, що будь-яка система, яка передбачає розподіл повноважень, має припускати, що самоврядні органи всіх адміністративно-територіальних одиниць одного й того ж рівня не обов'язково мають однакову правоздатність у здійсненні повноважень через залежність від об'єктивності розподілу фінансових і людських ресурсів між різними рівнями [24].

Статтею 143 Конституції України передбачено, що органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади [14], а в статті 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» наявне визначення згаданих вище делегованих повноважень як повноважень органів виконавчої влади, наданих органам місцевого самоврядування законом [21].

Утім, слід звернути увагу на різницю між поняттями «власні» і «делеговані» повноваження. В. Погорілко вважає, що «делегування повноважень» – це тимчасова передача своїх повноважень одними органами державної влади іншим органам державної влади або органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям [19].

С. Шевчук, досліджуючи теорію делегування державних повноважень, стверджує, що юридична природа делегування повноважень полягає в тому, що: делегуватися можуть тільки окремі повноваження, що складають частину компетенції відповідного органу публічної влади; після делегування повноважень компетенція органу, що їх делегує, не змінюється; компетенція органу, якому делегуються ці повноваження, тимчасово розширюється; повноваження, що делегуються, можуть бути в будь-який час відізовані органом, що їх делегує [27].

Власні ж повноваження це самоврядні повноваження щодо вирішення питань місцевого значення, які віднесено безпосередньо до компетенції органів місцевого самоврядування.

Тобто, основними характерними відмінностями делегованих повноважень від власних є їх тимчасовість, частковість, відсутність впливу на зміну компетенції органу, що надає, а також можливість зворотного відкликання. Водночас, принципова відмінність делегованих повноважень вбачається також зі згаданої вище в дослідженні теорії муніципального дуалізму, що делеговані повноваження вважає продовженням державної влади, оскільки такі повноваження стосуються загальнодержавних завдань і функцій.

З огляду на те, що делегування повноважень здійснюється з метою найбільш якісної організації їх виконання, проте передбачає їх збереження без виключення з компетенції суб'єкта, що їх делегує, виникає питання щодо відповідності законодавчо встановленої форми делегування повноважень органу місцевого самоврядування реальному змісту принципу субсидіарності.

На думку К. Ровинської, при закріпленні повноважень місцевого самоврядування не дотримано принципу субсидіарності, зокрема значна частина повноважень отримала статус «делегованих», а характер розподілу повноважень призвів до виникнення «конкуренції компетенцій» [23].

Л. Наливайко, Ю. Ковбаса звертають увагу на те, що принцип субсидіарності може бути втілений тільки в разі децентралізації державного управління на всіх рівнях адміністративно-територіального поділу держави [18], що наразі не відбувається.

Більше того, на рівні нормативно-правових актів встановлено контроль за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади, що, своєю чергою, унеможливило будь-яку самостійність у цьому питанні.

При цьому, побудова діяльності місцевого самоврядування на принципі субсидіарності вимагає від держави віддати повноваження територіальним громадам у тому обсязі, який вони можуть виконати,

забезпечити їх матеріальну базу та наділити потрібними і достатніми правотворчими функціями; законодавчо забезпечити участь різних рівнів місцевого самоврядування у визначенні власних повноважень; чітко, на законодавчому рівні, установити власну юрисдикцію органів (посадових осіб) місцевого самоврядування та загальмувати обсяг делегованої правотворчості адекватно зменшенню делегованих повноважень [11].

Межею компетенції місцевої влади за умови впровадження принципу субсидіарності є невтручання в питання, які віднесено до компетенції інших влад [10], що в принципі неможливо досягнути при делегуванні повноважень.

Зазначене підтверджується думкою О. Скакун, яка вважає, що принцип «субсидіарності» набув офіційного термінологічного позначення щодо автономності внутрішньодержавних органів місцевого самоврядування завдяки тому, що виходить з погляду на місцеве самоврядування як рівноправний рівень публічної влади [24].

Зважаючи на відсутність інституційної самостійності, рівноправності, реальної передачі при здійсненні органами місцевого самоврядування делегованих повноважень, а також потенційно непостійний характер такого здійснення, не можливо гарантувати в частині делегованих повноважень повноцінного забезпечення дотримання принципу субсидіарності у сфері компетенції органу місцевого самоврядування, що закріплений в Європейській Хартії місцевого самоврядування.

У частині нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування загальне положення Європейської Хартії місцевого самоврядування передбачає адміністративний нагляд за органами місцевого самоврядування, що може здійснюватися тільки згідно з процедурами та у випадках, передбачених Конституцією або законом.

Однак, реальна і дієва процедура такого нагляду на практиці відсутня. На думку М. Пухтинського, не існує цілісного механізму адміністративного контролю в його статутному та процедурному розумінні [22].

Декларативна норма статті 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» проголошує, що державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень [21], однак не передбачає жодних реальних механізмів проведення такого контролю.

Ще одним нормативним документом, що стосується означеної тематики, є постанова Кабінету Міністрів України від 9 березня 1999 р. № 339 «Про затвердження Порядку контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади» [20], утім цей документ за своєю суттю теж не є дієвим, оскільки стосується тільки вузького кола делегованих повноважень та не містить реальних інструментів контролю.

Задекларована статтею 144 Конституції України норма про те, що рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються в установленому законом порядку з одночасним зверненням до суду [14] не реалізована в нормативно-правових актах.

Крім цього, втрата 2014 року органами прокуратури функцій загального нагляду та всіх пов'язаних з таким наглядом повноважень створила вакуум, у тому числі в контролі за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

На думку В. Величко, певним недоліком української моделі організації влади на місцях є те, що місцеві органи виконавчої влади створюються і діють не з метою здійснення контрольних-наглядових функцій щодо законності діяльності місцевого самоврядування (як у західноєвропейських державах), а беруть на себе основний обсяг повноважень щодо управління відповідними територіями. Фактично публічна влада на цьому рівні реалізується через систему політичного та економічного двовладдя: діють призначені з центру голови державних адміністрацій, які формують їх склад, та обрані громадами місцеві органи влади. Це призводить до труднощів у розмежуванні повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування [3].

Водночас, державновладними інституціями робилися спроби введення в нормативно-правові документи належних процедур адміністративного нагляду за органами місцевого самоврядування.

Найбільш глибоким та системним з погляду наповнення, механізмів та масштабу регулювання питань адміністративного нагляду за органами місцевого самоврядування був проєкт Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» № 2217а від 01.07.2015, підготовлений у межах конституційної реформи щодо децентралізації влади. Відповідно до пояснювальної записки цього документа, його метою була побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні та реалізація повною мірою положень Європейської Хартії місцевого самоврядування [6].

Положеннями законопроєкту пропонувалося для нагляду за дотриманням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування запровадити інститут префектів. Префект отримував повноваження зупиняти дію актів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України з одночасним зверненням до суду.

Крім того, законопроектом було передбачено, що в разі ухвалення головою громади, радою громади, районною, обласною радою акта, що не відповідає Конституції України, створює загрозу порушення державного суверенітету, територіальної цілісності чи загрозу національній безпеці, Президент України зупиняє дію відповідного акта з одночасним зверненням до Конституційного Суду України, тимчасово зупиняє повноваження голови громади, складу ради громади, районної, обласної ради та призначає тимчасового державного уповноваженого [6].

У разі визнання Конституційним Судом України оскаржуваного акта голови громади, ради громади, районної, обласної ради таким, що не відповідає Конституції України, Верховній Раді України за поданням Президента України надавалося право достроково припинити повноваження голови громади, ради громади, районної, обласної ради та призначити позачергові вибори у визначеному законом порядку [6].

Водночас, префект не наділявся жодними іншими функціями, окрім контрольної та наглядової, оскільки цим же законопроектом передбачалася ліквідація місцевих державних адміністрацій та інституту голів місцевих державних адміністрацій, а повноваження місцевих органів державної виконавчої влади передавалися на базовий рівень громадам.

Створення незалежного, автономного інституту префекта з чітко визначеними повноваженнями та неможливістю узурпації влади через віднесення права на вирішальне рішення до компетенції судової інстанції, мало збалансувати відносини між державною і місцевою владою, надати більше самостійності та прав органам місцевого самоврядування та забезпечити законність і відповідальність при ухваленні ними рішень.

Є. Мінакова метою потенційного створення інституту префекта вважає обмеження дискреції органів місцевого самоврядування, що виходить за межі чинного законодавства та забезпечення верховенства

права і законності в діяльності органів місцевого самоврядування через їх консультування, підтримку та контроль [16].

На думку І. Дробуш, украї важливо створити таку державну інституцію, яка була б максимально об'єктивною, запобігала проявам незаконності ухвалених рішень органами місцевого самоврядування, за умови невтручання в процес реалізації їх повноважень, не порушуючи певну «автономію» функціонування територіальних громад [8].

У контексті положень Європейської Хартії місцевого самоврядування, запровадження інституту префекта означало б виконання Україною положень Хартії в частині запровадження адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування з дотриманням ключового її положення в частині нагляду про те, що будь-який адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування, як правило, має на меті тільки забезпечення дотримання закону та конституційних принципів.

Утім, попри те, що означений законопроект отримав позитивний висновок Конституційного Суду України і навіть був попередньо схвалений Верховною Радою України, конституційна процедура його розгляду не була завершена, тож він був знятий з розгляду [6].

Слід зазначити, що були й інші спроби запровадити інститут адміністративного нагляду в діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема через законопроект № 4298 від 30.10.2020 «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деякі інші законодавчі акти України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні», шляхом запровадження контролю місцевими державними адміністраціями за виконанням Конституції та законів України сільськими, селищними, міськими, районними в місті радами, їх виконавчими органами, сільськими, селищними, міськими головами, обласними, районними радами, а також координації діяльності

територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснення нагляду за додержанням ними Конституції і законів України» [5].

Однак, Головним юридичним управлінням апарату Верховної Ради України було висловлено численні зауваження з приводу положень названого законопроекту [5], а пізніше його розгляд було перенесено. Попри його ухвалення в першому читанні, перспективи дальшого розгляду так і не було визначено.

Водночас, 3 січня 2023 року Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль під час засідання Уряду заявив про продовження реформи децентралізації та запровадження інституту префектів – посадових осіб, які будуть здійснювати адміністративний нагляд на місцях [12], що може свідчити про повернення владних інституцій до роботи над цим питанням.

Як вбачається з преамбули Європейської Хартії місцевого самоврядування, право громадян на участь в управлінні державними справами найбільш безпосередньо може здійснюватися саме на місцевому рівні та є одним із демократичних принципів, що поділяються всіма державами-членами Ради Європи [9].

Відповідно до статті 3 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад. При цьому будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їхньої раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються [21].

Саме тому ще одним важливим концептуальним питанням співіснування громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування і органів місцевого самоврядування як інструменту управління, що виникає

з поточної ситуації в державі, є право внутрішньо переміщених осіб на участь у місцевому самоврядуванні в громадах перебування.

Починаючи з 2014 року, Україна протистоїть збройній агресії російської федерації. Значну частину території нашої держави тимчасово окуповано, тривають бойові дії.

З початком повномасштабного вторгнення й активних бойових дій, запровадження правового режиму воєнного стану в Україні громадяни стали залишати свої домівки на небезпечних територіях у пошуках захисту, що спричинило масове переміщення. Наразі за даними Міністерства соціальної політики України кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягає 4,9 млн осіб [17]. Ці люди переїжджають на нове місце та інтегруються в життя громад, де перебувають, зокрема знаходять там житло, працевлаштовуються, створюють бізнес, віддають дітей в заклади освіти, лікуються в медичних установах, отримують допомогу тощо.

Якщо для наочності взяти загальнодоступні в інформаційному просторі приблизні статистичні дані в кількох обласних центрах західного регіону України, то ситуація виглядає таким чином: у м. Івано-Франківськ при населенні на 01 січня 2022 року 287 550 осіб [7] кількість внутрішньо переміщених осіб склала 41000 осіб [26], у м. Львів при населенні на 01 січня 2022 року 777234 осіб [7] кількість внутрішньо переміщених осіб склала 106488 осіб [25], у м. Тернопіль при населенні на 01 січня 2022 року 227619 осіб [7] кількість внутрішньо переміщених осіб склала 28000 осіб [2].

Шляхом нескладних математичних підрахунків можна побачити, що відсоток внутрішньо переміщених осіб до чисельності населення, яке проживало в названих вище обласних центрах до повномасштабного вторгнення, складає приблизно 12-15 %. Слід зауважити, що це цифри лише офіційної реєстрації, а тому реальна кількість внутрішньо

переміщених осіб є значно більшою. Утім, навіть офіційно облікована частка такого населення є значною в масштабі загальної кількості жителів, що проживають на відповідних територіях. Це зумовлює вагомий вплив на життєдіяльність та розвиток населених пунктів.

Водночас, реальна залученість внутрішньо переміщених осіб до життя в нових громадах є низькою та недостатньо врегульованою. Експерти програми «Єднання заради дії», що впроваджується міжнародною організацією IREX в Україні разом з українським благодійним фондом «Стабілізейшен Суппорт Сервісез» та за підтримки Державного департаменту США, презентували масштабне дослідження локальних політик і програм, що ілюструє дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та їхню залученість у життя нових громад. Результатом дослідження встановлено, що ВПО мають обмежені можливості для участі в місцевому самоврядуванні та не отримують деяких соціальних пільг. Причина – прогалини в статуті громади, нормативно-правових актах і місцевих цільових програмах, де визначене поняття «zareєстроване місце проживання» [2].

Факт внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, що не є в розумінні закону «реєстрацією місця проживання». Більше того, взяття на облік внутрішньо переміщених осіб відбувається на основі реєстрації їхнього місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення.

У ситуації, коли zareєстроване місце проживання особи і місце перебування її на обліку як внутрішньо переміщеної особи не є тотожними, виникає питання щодо механізму реалізації таким громадянином свого права на участь у місцевому самоврядуванні за принципом належності до відповідних територіальних громад, оскільки саме реєстрація місця проживання у відповідній громаді здебільшого є

визначальною умовою доступу означеної категорії осіб до участі в місцевому самоврядуванні. Проживаючи в територіальних громадах, часто сплачуючи податки до відповідних місцевих бюджетів, такі особи, тим не менш, можуть не визнаватися їх жителями. Відтак вони не можуть брати участь у загальних зборах чи громадських слуханнях, подавати місцеві ініціативи, створювати органи самоорганізації населення, голосувати за проекти громадського бюджету, користуватися іншими інструментами локальної демократії [13].

Чинний Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» оперує двома поняттями, що вказують на приналежність осіб до громад: жителі територіальної громади та члени територіальної громади. Водночас, конкретні визначення цих понять у законі відсутні. Єдина ознака, що є властивою жителям і членам територіальних громад виходячи з положень закону – постійне проживання на території громади.

Вихід із цієї нормативної неврегульованості та відповідно можливість поліпшення ситуації з правом внутрішньо переміщених осіб на участь у місцевому самоврядуванні вбачається в такому.

09 травня 2024 року Верховною Радою України ухвалено законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» [4]. Означеним законопроектом пропонується в Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» внести поняття жителя як громадянина України, який задекларував або зареєстрував місце проживання на території територіальної громади або фактичне місце проживання/перебування якого підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи [4].

Крім того, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» доповнюється конкретним переліком форм участі територіальної громади

у вирішенні питань місцевого значення, таких як: місцевий референдум, загальні збори (конференція) жителів, місцева ініціатива, громадські слухання, участь жителів у плануванні та розподілі коштів місцевого бюджету, публічні консультації, консультативно-дорадчий орган при органах та/або посадових особах місцевого самоврядування, громадське оцінювання діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, інші форми участі, що не суперечать закону. При цьому право на реалізацію зазначених форм участі (окрім місцевого референдуму, проведення якого законодавчо не врегульовано) надається саме жителям [4].

Таким чином, у разі набрання чинності наведеним законопроектом внутрішньо переміщені особи, перебування яких підтверджується довідкою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, вважатимуться жителями відповідної територіальної громади та отримають реальний та дієвий механізм участі в місцевому самоврядуванні. На сьогодні цей Закон скеровано на підпис Президенту України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

У контексті викладеного слід зазначити, що відповідно до статті 9 Конституції України, статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Положеннями статті 8 Конституції України встановлено, що Конституція України має найвищу юридичну силу. Водночас частина друга статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» звертає увагу, що, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що

передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Розуміючи пріоритетність норм Конституції України потрібно також надавати особливого значення чинним міжнародним договорам та питанню їх гармонізації з національним законодавством. Єдиний підхід до розуміння сутності та правової природи місцевого самоврядування і його органів та його реалізація є необхідною умовою для побудови якісної та дієвої нормативної бази про місцеве самоврядування, а приведення до спільного знаменника положень Конституції України та Європейської Хартії місцевого самоврядування є важливим питанням порядку денного.

Таким чином, виходячи із поставленої мети дослідження, можна зробити такі висновки:

наявна розбіжність в підходах Європейської Хартії місцевого самоврядування та актів українського законодавства до концептуального розуміння місця органів місцевого самоврядування в системі місцевого самоврядування, що може бути спричинено історично різними моделями формування владних інституцій. Водночас, зазначена розбіжність не впливає на інші сфери регулювання, а є лише ціннісним орієнтиром;

передбачена українським законодавством компетенція органів місцевого самоврядування щодо здійснення управління у формі делегованих повноважень не відповідає принципу субсидіарності, що встановлений Європейською Хартією місцевого самоврядування;

в українському законодавстві відсутній реальний і дієвий механізм адміністративного нагляду за органами місцевого самоврядування, що передбачений Європейською Хартією місцевого самоврядування;

передбачене Європейською Хартією місцевого самоврядування право громадян на участь в управлінні державними справами на місцевому рівні не забезпечено стосовно категорії внутрішньо переміщених осіб, що з урахуванням значної кількості таких громадян може послаблювати

спроможність відповідних органів місцевого самоврядування. Нещодавно ухвалений у цьому контексті законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» повинен врегулювати це питання.

Ураховуючи означені невідповідності, для наближення діяльності органів місцевого самоврядування до європейських стандартів потрібно напрацювати конкретні пропозиції щодо повноцінного дотримання принципу субсидіарності в частині делегованих повноважень та запровадження в нормативно-правовий обіг механізму адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування, що може бути предметом наших дальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право). Навчальний посібник. Київ : Атіка, 2000. 304 с.

2. Благодійний фонд «Стабілізуєш Сервіс». URL: <https://sss-ua.org/news/chy-mozhut-vpo-vplyvaty-na-zhyttya-v-gromadah-i-korystuvatysya-lokalnymy-pilgamy-u-ternopoli-prezentuvaly-masshtabne-doslidzhennya>.

3. Величко В. О. Європейський досвід організації місцевого самоврядування та можливості його застосування в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2015. Вип. 20. С. 59–64.

4. Верховна Рада України. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39362>.

5. Верховна Рада України. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293.

6. Верховна Рада України. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.

7. Державна служба статистики України. URL: http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_%D0%A1huselnist.pdf.

8. Дробуш І. Інститут префекта в Україні : законодавчі перспективи. *Децентралізація публічної влади в Україні : здобутки, проблеми та перспективи* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 21 травня 2021 р., С. 44–48.

9. Європейська Хартія місцевого самоврядування : міжнародний документ від 15.10.1985 р. № 994_036. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.

10. Заєць А. Новітній конституційний процес і реформа місцевого самоврядування. *Національна безпека і оборона*. 2015. № 4–5. С. 87–88.

11. Ішук С. І. Правові проблеми забезпечення принципу субсидіарності місцевого самоврядування у процесі децентралізації влади та розвитку громадянського суспільства в Україні. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 1 (21).

12. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-u-2023-rotsi-prodovzhytsia-reforma-detsentralizatsii-derzhavnoho-upravlinnia-ta-upravlinnia-derzhvlasnistiu>.

13. Калашнікова О. Члени або жителі територіальної громади : як урегулювати статус та усунути дискримінацію? *Портал «Децентралізація»*. URL: <https://decentralization.ua/news/12140>.

14. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

15. Кравченко В. В. Конституційне право України : навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправл. та доповн. К. : Атіка, 2004. 512 с.

16. Мінакова Є. В. Концепція інституту префекта як суб'єкта державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні. Електронне наукове видання *«Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 3. С. 27–32. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.4>.

17. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>.

18. Наливайко Л. Р., Ковбаса Ю. В. Принцип субсидіарності як один із головних принципів діяльності органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки*. 2015. № 6 (1). С. 28–31.

19. Погорілко О. Ф., Фрицький. К. Муніципальне право України : підручник. К. : Юрінком Інтер, 2001. 350 с.

20. Про затвердження Порядку контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.1999 р. № 339 : станом на 21.02.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-99-%D0%BF#Text>.

21. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-вр : станом на 18.05.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

22. Пухтинський М. Становлення механізму адміністративного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 1. С. 68–71.

23. Ровинська К. І. Принципи Європейської Хартії місцевого самоврядування як основа формування місцевого самоврядування в Україні. *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_31.

24. Скакун О. Ф. Субсидіарність як принцип організації влади і управління в Україні і державах Європи : від Конституції Пилипа Орлика до Конституції України 1996 р. і європейської Брновської програми 2003 р. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. X. : Право. С. 69–78.

25. *Твоє місто. Media хаб*. URL: https://tvoemisto.tv/news/skilky_koshtiv_vytrachaie_lviv_na_utrymannya_odno_go_pereselentsya_u_miskomu_shelteri_153245.html.

26. *Фіртка. Агенція новин*. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/na-ivano-frankivshchini-u-35-raziv-zbilshilas-kilkist-vpo-u-iakikh-oblastiakh-ukrayini-naibilshe-pereselentsiv>.

27. Шевчук С. В. Делегування державних повноважень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нац. юрид. акад. Укр. Харків, 1997. 20 с.

REFERENCES

1. Bilenchuk, P. D., Kravchenko, V. V., Pidmohyl'nyj, M. V. (2000). *Mistseve samovriaduvannia v Ukraini (munitsypal'ne pravo) – Local self-government in Ukraine (municipal law)*. Navchal'nyj posibnyk. Kyiv : Atika. 304 s. [in Ukrainian]

2. Blahodijnyj fond «Stabilization Support Services» – *Stabilisation Support Services Charitable Foundation*. URL: <https://sss-ua.org/news/chy->

[mozhut-vpo-vplyvaty-na-zhyttya-v-gromadah-i-korystuvatysya-lokalnymy-pilgamy-u-ternopoli-prezentuvaly-masshtabne-doslidzhennya](#). [in Ukrainian]

3. Velychko, V. O. (2015). Yevropejs'kyj dosvid orhanizatsii mistsevoho samovriaduvannia ta mozhlyvosti joho zastosuvannia v Ukraini – *European experience of local self-government organisation and possibilities of its application in Ukraine*. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia «Pravo» – *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Law»*. Vyp. 20, 59–64. [in Ukrainian]

4. Verkhovna Rada Ukrainy. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo narodovladdia na rivni mistsevoho samovriaduvannia – *Verkhovna Rada of Ukraine. Draft Law on Amendments to the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine» and other legislative acts of Ukraine on democracy at the level of local self-government*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39362>. [in Ukrainian]

5. Verkhovna Rada Ukrainy. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro mistsevi derzhavni administratsii» ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo reformuvannia terytorial'noi orhanizatsii vykonavchoi vlady v Ukraini – *Verkhovna Rada of Ukraine. Draft Law on amendments to the law of Ukraine «On Local State Administrations» and some other legislative acts of Ukraine on reforming the territorial organisation of executive power in Ukraine*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293. [in Ukrainian]

6. Verkhovna Rada Ukrainy. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (schodo detsentralizatsii vlady) – *Verkhovna Rada of Ukraine. Draft Law on Amendments to the Constitution of Ukraine (regarding decentralisation of power)*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812. [in Ukrainian]

7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – *The State Statistics Service of Ukraine*. URL:

http://db.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2022/zb_%D0%A1huselnist.pdf. [in Ukrainian]

8. Drobush, I. (2021). Instytut prefekta v Ukraini : zakonodavchi perspektyvy – *The prefect institute in Ukraine : legislative perspectives*. Detsentralizatsiia publichnoi vlady v Ukraini : zdobutky, problemy ta perspektyvy – *Decentralisation of public power in Ukraine : achievements, problems and prospects* : materialy III Vseukrains'koyi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. L'viv, 21 travnia, 44–48. [in Ukrainian]

9. Yevropejs'ka Khartiia mistsevoho samovriaduvannia : mizhnarodnyj dokument № 994_036 vid 15.10.1985 r. – *European Charter of Local Self-Government* : international document of 15.10.1985 № 994_036. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text. [in Ukrainian]

10. Zaiets', A. (2015). Novitnij konstytutsijnij protses i reforma mistsevoho samovriaduvannia – *The modern constitutional process and local government reform*. Natsional'na bezpeka i oborona – *National security and defence*. № 4–5, 87–88. [in Ukrainian]

11. Ischuk, S. I. (2020). Pravovi problemy zabezpechennia pryntsypu subsydiarnosti mistsevoho samovriaduvannia u protsesi detsentralizatsii vlady ta rozvytku hromadians'koho suspil'stva v Ukraini – *Legal problems of ensuring the principle of subsidiarity of local self-government in the process of decentralisation of power and development of civil society in Ukraine*. Chasopys Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiia». Seriia «Pravo» – *Journal of the National University of Ostroh Academy. Series «Law»*. № 1 (21). [in Ukrainian]

12. Kabinet Ministriv Ukrainy – *Cabinet of Ministers of Ukraine*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denys-shmyhal-u-2023-rotsi-prodovzhytsia->

[reforma-detsentralizatsii-derzhavnoho-upravlinnia-ta-upravlinnia-derzhvlasnistiu](#). [in Ukrainian]

13. Kalashnikova, O. Chleny abo zhyteli terytorial'noi hromady : iak urehuliuvaty status ta usunuty dyskryminatsiiu? – *Members or inhabitants of a territorial community : how to regulate status and eliminate discrimination?* Portal «Detsentralizatsiia». URL: <https://decentralization.ua/news/12140>. [in Ukrainian]

14. Konstytutsiia Ukrainy – *Constitution of Ukraine* : Zakon Ukrainy № 254k/96-vr vid 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-Bp#Text>. [in Ukrainian]

15. Kravchenko, V. V. (2004). Konstytutsijne pravo Ukrainy – *Constitutional law of Ukraine* : Navchal'nyj posibnyk. Vyd. 3-e, vypravl. ta dopovn. K. : Atika, 512 s. [in Ukrainian]

16. Minakova, Ye. V. (2024). Kontseptsiiia instytutu prefekta iak sub'iekta derzhavnoho kontroliu za diial'nistiu orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini – *The concept of the prefect institute as a subject of state control over the activities of local self-government bodies in Ukraine*. Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivnial'ne pravoznavstvo» – *Electronic scientific edition «Analytical and Comparative Jurisprudence»*. 3, 27–32. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.4>. [in Ukrainian]

17. Ministerstvo sotsial'noi polityky Ukrainy – *Ministry of Social Policy of Ukraine*. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>. [in Ukrainian]

18. Nalyvajko, L. R., Kovbasa, Yu. V. (2015). Pryntsyp subsydiarnosti iak odyin iz holovnykh pryntsypiv diial'nosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia – *The principle of subsidiarity as one of the main principles of local self-government*. Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Serii : Yurydychni nauky – *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series : Legal sciences*. № 6 (1), 28–31. [in Ukrainian]

19. Pohorilko, O. F., Fryts'kyj, K. (2001). *Munitsypal'ne pravo Ukrainy – Municipal law of Ukraine* : pidruchnyk. K. : Yurinkom Inter, 350 s. [in Ukrainian]

20. Pro zatverdzhennia Poriadku kontroliu za zdijsnenniam orhanamy mistsevoho samovriaduvannia delehovanykh povnovazhen' orhaniv vykonavchoi vlady (1999) – *On approval of the Procedure for controlling the exercise of delegated powers of executive authorities by local self-government bodies* : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 339 vid 09.03.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-99-%D0%BF#Text>. [in Ukrainian]

21. Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini (1997) – *On local self-government in Ukraine* : Zakon Ukrainy № 280/97-vr vid 21.05.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. [in Ukrainian]

22. Pukhtyns'kyj, M. (2018). Stanovlennia mekhanizmu administratyvnoho kontroliu za diial'nistiu orhaniv mistsevoho samovriaduvannia vidpovidno do ievropejs'kykh standartiv – *Developing a mechanism of administrative control over the activities of local self-government bodies in line with European standards*. Visnyk Akademii pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu – *Bulletin of the Academy of Labour, Social Relations and Tourism*. 1, 68–71. [in Ukrainian]

23. Rovyns'ka, K. I. (2013). Pryntsypy Yevropejs'koi khartii mistsevoho samovriaduvannia iak osnova formuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini – *Principles of the European charter of local self-government as a basis for the formation of local self-government in Ukraine*. Derzhavne budivnytstvo – *State building*. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_1_31. [in Ukrainian]

24. Skakun, O. F. (2006). Subsydiarnist' iak pryntsyp orhanizatsii vlady i upravlinnia v Ukraini i derzhavakh Yevropy : vid Konstytutsii Pylypa Orlyka do Konstytutsii Ukrainy 1996 r. i ievropejs'koi Brnovs'koi prohramy 2003 r. –

Subsidiarity as a principle of organisation of power and governance in Ukraine and European countries : from the Constitution of Pylyp Orlyk to the Constitution of Ukraine of 1996 and the European Brno Programme of 2003. Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia – State building and local self-government. Vyp. 11. Kh. : Pravo. 69–78. [in Ukrainian]

25. Tvoie misto. Media khab – *Your city. Media hub.* URL: https://tvoemisto.tv/news/skilky_koshtiv_vytrachaie_lviv_na_utrymannya_odno_go_pereselentsya_u_miskomu_shelteri_153245.html. [in Ukrainian]

26. Firtka. Ahentsiia novyn – *Firtka. News Agency.* URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/na-ivano-frankivshchini-u-35-raziv-zbilshilas-kilkist-vpo-u-iakikh-oblastiakh-ukrayini-naibilshe-pereselentsi>. [in Ukrainian]

27. Shevchuk, S. V. (1997). Delehuvannia derzhavnykh povnovazhen' – *Delegation of state authorities : avtoref. dys. ... kand. iuryd. nauk : 12.00.01. Nats. iuryd. akad. Ukr. Kharkiv, 20 s. [in Ukrainian]*

(Одержано 25 травня 2024 року)